

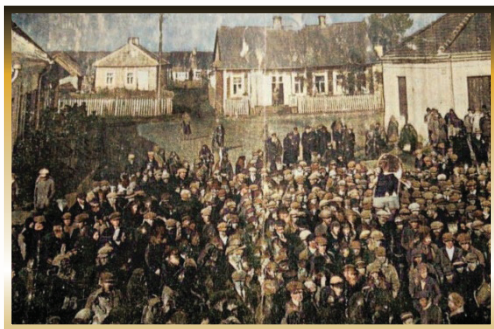
פרק א'

זריחת האור הגדול

תולדות רבינו הגדול מרן רבי חיים קניבסקי זצ"ל
(לידתו ושחר ימי ילדותו בפינסק שנת תפר"ח)

בעיר פינסק' שבמדינת בלארוס, לפני קרוב לתשעים וארבע שנים בשנת תפר"ח ניטעו שורשיו של רבן של כל בני הגולה רבינו מרן הגאון הגדול שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל.

יהודי העיר פינסק

באותם הימים היו מדינות מזרח אירופה, ערי ליטא ופולין, מלאות תלמידי חכמים, ראשי ישיבות, רבנים ומורי הוראה. עולם מפואר של ישיבות ובתי מדרשות, ששקקו חיי תורה ויראה. וממקומות אלו צמחו גדולי הפוסקים והמנהיגים של בני

הגולה. ביניהם מרנן החפץ חיים זצ"ל, הגאון רבי חיים עוזר גרודזנסקי זצ"ל, הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל, הגאון רבי מנחם זעמבא זצ"ל, הגאון מטשיבין זצ"ל, ועוד הרבה גדולים.

1 ראה להלן בפרק יט על תקופת המגורים של משפחת קניבסקי בפינסק.

הבית התמלא אורה

כעשור לפני חורבן יהדות אירופה, גזר קורא הדורות מראש, להעמיד עלי תבל את נשמת אחד מיוחד מהצדיקים. ביום א' לסדר שמות, ט"ו לחודש טבת שנת תפר"ח, התמלא ביתו של מרן הסטייפלר זצ"ל שבפינסק באור גדול עם הולדת בנו בכורו, הלא הוא מי שלימים התפרסם כמאור הגולה, רבינו חיים קניבסקי זצ"ל.

לרן הנולד היה ייחוס רם של צדיקים וגדולי תורה - סבו מצד אביו למשפחת

קניבסקי, היה הרב הצדיק רבי חיים פרץ קניבסקי זצ"ל ת"ח ובקי בש"ס, שוחט ובודק בעיר טאשאן, מתלמידיו של האדמו"ר הגאון רבי מרדכי דוב מהורנוסטייפל זי"ע; וסבו מצד אמו, היה רבה של קוסובה הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל, ולמעלה בקודש מרן 'בעל הפרדס'

רחוב אגינסקא בפּינסק

זצ"ל שהיה מקורב אל רבינו הגר"א זצ"ל, והג"ר שמשון אבד"ק קעניגסבערג (נפטר בשנת תקי"ד). וכמו כן היה מיוחס למהר"ל מפראג, ולרבינו זרחיה הלוי - בעל המאור².

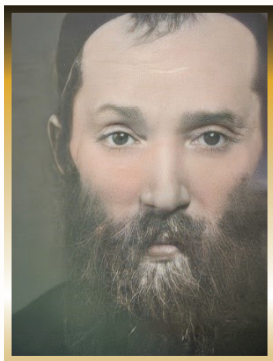
ברית ופדיון הבן ביום אחד

שמחה גדולה שרתה בבית משפחת קניבסקי עם הולדת בנם בכורם, וקיוו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו. אולם הדבר התעכב ימים רבים, כפי שסיפר רבינו: "כשנולדתי אמרו הרופאים שאי אפשר לערוך את ברית המילה בעתה, כיון שמשקל גופי היה נמוך מדי והיה

הג"ר שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל סבו של רבינו

חשש סכנה... ולכן המתינו עוד ועוד. עד שחלף חודש ימים וכבר הגיע זמן מצות פדיון הבן ביום השלושים להולדתו. ובהשגחה פרטית נפלאה, הגיע פתאום באותו יום רופא מומחה לביתנו, ובחן את מצב בריאותי ושאל: 'מדוע לא מלים את התינוק? אין שום עיכוב לערוך את הברית עכשיו'. ואכן, מיד הביאו מוהל, וערכו את הברית, באותו יום יחד עם מעמד פדיון הבן³.

הג"ר שמואל ויינטרויב ראש ישיבת פינסק

הסנדק - אבי הבן

בשמחת הברית ופדיון הבן השתתפו כמה גדולי תורה, ביניהם: רבה הישיש של העיר פינסק, הגאון רבי אהרן וואלקין זצ"ל, הגאון רבי ברוך עפשטיין זצ"ל בעל ה'תורה תמימה', בנו של ה'ערוך השולחן'⁴, הגאון רבי שמואל ויינטרויב זצ"ל ראש ישיבת בית יוסף בפינסק, וכן השתתף בה אדמו"ר חסידי אחד⁵.

הג"ר אהרן וואלקין זצ"ל רבה של פינסק (משמאל), עם הג"ר מאיר שפירא זצ"ל רבה של לובלין (וינה תרפ"ג)

אבי הבן מרן הסטייפלר, חשש שאם יכבד את אחד מהרבנים הנוכחים בסנדקאות, עלול חלילה לפגוע בכבודם של שאר הרבנים שהיו כולם גדולי תורה וראויים לכיבוד זה. ולכן מרן לקח לעצמו כיבוד זה, ושימש כסנדק. ולימים אמר רבינו, "עצם הדבר שאבא שימש כסנדק בבריתי, מעיד יותר מכל, על עוצם גדלות מידותיו, איך שהיה חושש כ"כ שלא יהיה אפילו אבק פגיעה על ידו".

וייקרא שמו בישראל 'שמדיהו יוסף חיים'

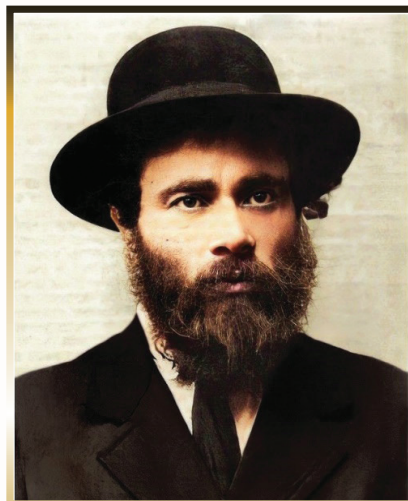
בשעת קריאת השם, פנה המקריא לאבי הבן "וייקרא שמו בישראל"? ונענה: "שמדיהו יוסף חיים".

3 'מנחת תודה' (עמוד תס"ג).

4 כך אמר רבינו למקורבו הג"ר יצחק אוהב ציון שליט"א.

5 לא נודע שמו.

בתחילה סיכם מרן הסטייפלר עם הרבנית, לתת לרך הנולד רק את השם 'שמריהו יוסף' על שם חמיו, הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל - אולם בעת מעמד נתינת השם, חשש פתאום מרן הסטייפלר שמא לא יולד לו בן נוסף, ועל כן הוסיף גם את השם 'חיים' על שמו של אביו רבי חיים פרץ קניבסקי זצ"ל, ועל כן קרא שמו בישראל "שמריהו יוסף חיים".

מרן הסטייפלר בצעירותו

אם הבן שמחה

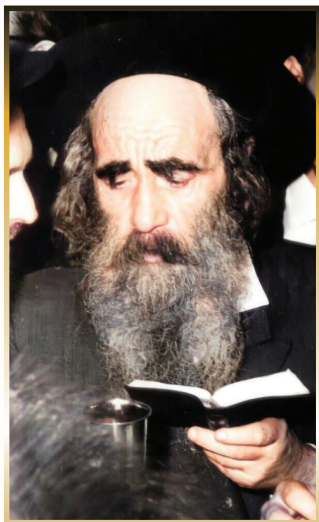
אם רבינו, מרת פעשא מרים ע"ה, לא נכחה במעמד הברית עקב חולשתה, ולא נודעה מהוספת השם "חיים", ומרן הסטייפלר בתחילה חשש לספר לה בכדי שלא לצערה - לאחר כמה ימים בשעת הכושר גילה לה אודות הוספת השם חיים, ולפליאתו במקום שתהיה עצובה מכך, היא שמחה והודתה לו על הוספת השם "חיים", באומרה:

מרן הסטייפלר בזקנותו בברית

6 ואמר רבינו: "אבי רצה לקרוא לי בברית גם 'פרץ' - אבל בסוף החליט, ששלושה שמות זה מספיק!" (להדבק' ח"ב עמוד 115).

"סייעת לי מאוד בכך, כי מרוב המורא שיש לי כלפי אבי, אינני מסוגלת להגות את שם התינוק שהוא כשמו של אבי זצ"ל"⁷. ואכן, מאז נקרא בשם 'חיים' בלבד⁸.

מרן הסטייפלר

פדיון הבן אצל כהנים רבים

וסיפר רבינו: "אבא מרן הסטייפלר זצ"ל היה פודה אותי אצל הרבה כהנים, והמשיך לפדות אותי גם לאחר נישואי כאברך - לאבא זצ"ל היתה חליפה ישנה יקרה, וכל פעם שרצה לפדות אותי אצל כהן מסוים, הוא נתן אותה לכהן במתנה על מנת להחזיר, במקום לתת תשלום של חמשה סלעים".

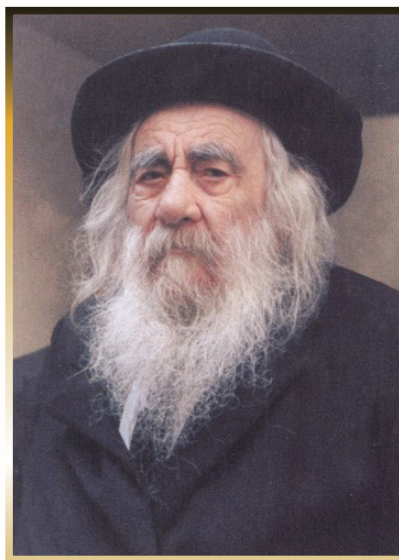
7 בספר 'ארחות רבינו' (ח"ד עמוד קפ) כתב: "מרן החזו"א לא קרא לאדם, ששמו כשם אביו הג' ר' "שמריהו יוסף" זצ"ל, בני אחותו של מרן החזו"א, נקראו על שמו שמרי' יוסף, והעולם קראוהו "שמרעל", אבל זוכרני שמרן החזו"א קרא להם 'דער קליינער' [הקטן], משום שמרן לא רצה לקראו בשם אביו, משום מורא אב, שזה בין בחייו בין במותו - ומוסיף שם: "ואמר לי הגר"ק (שליט"א) משום ששם שמריהו הוי שם פלאי, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ר"מ ס"ב) ששם פלאי לא יקרא גם אחרים בשם אביו גם שלא בפניו, וכן כאן אביו הרב, והנכד, נקראו שניהם באותו שם אחד בלבד שמריהו, לכן לא קראו מרן בשמו" ע"כ. וכמו כן העידו בני משפחת רבינו, שגם רבינו היה מקפיד על זה כל ימיו, שלא לקרוא לאנשים שיש להם כשמותיו של אביו ואימו ואף לא בשם דודו החזון איש שהיה מורו ורבו - ולכן באופן כללי לא קרא לבנו 'אברהם ישעי' [שם החזון איש], אלא קראו בכינוי "הילד". וכן מי שיש לה השם 'מרים' על שם אמו, קראה 'הקטנה'!

8 מעדות רבי יעקב ישראל קסלר שליט"א, ששמע זאת מזקנתו הרבנית ברום שתחי', אחות רבינו, שהיא שמעה זאת מאמה הרבנית מרת פעשא מרים, אם רבינו. וכ"כ ב'ארחות רבינו' (ח"א עמוד קפ): "רבינו כל ימיו היה חותם שמו 'חיים קניבסקי' - ורק בשערי ספריו, וכן איזה פעמים בודדות בחתימת מכתבים, חתם בשם "שי"ח" - ובאמירת הפסוקים לשמות אנשים ב"יהיו לרצון" אחרי שמונה עשרה, היה אומר ד' פסוקים, אחד ל'שמריהו', אחד ל'יוסף' ואחד ל'חיים', ועוד פסוק שמתחיל באות ש' ומסיים באות מ', לחוש למה שהביא בסוף ספרו 'טעמא דקרא' הוראות בשם ה'חזון איש' (אות לא), דכמה שמות הם כמו שם אחד ארוך". [וע"ע שם עמוד ער"ה]. כמו כן אם קראוהו לתורה בשם 'חיים' בלבד, היה מתקן ואומר את שמו המלא 'שמריהו יוסף חיים'. (מפי בנו הג"ר אברהם ישעי' שליט"א).

נחלת יעקב אביך

קדוש מרחם היה רבינו, משחר ילדותו גדל בבית מלא באוירה של תורה קדושה וטהרה. על ברכי אביו הגדול מרן הסטייפלר זצ"ל ראש ישיבת פינסק, ואמו לבית משפחת קרליץ המעטירה, גדל וחונך בדרכי התורה והיראה, והם כווננו את צעדיו במסילה העולה בית א-ל.

עד מלאות לו שש שנים, התגורר רבינו בפינסק. אביו לא שלחו לתלמוד תורה באותם ימים⁹, אלא השאירו בבית. וכך גדל משעת לידתו באוירה של תורה, מאחר שאביו היה לומד רוב שעות היום בביתו¹⁰, ובעודו תינוק היה שומע את קול התורה יומם ולילה. קולות התורה חדרו לאוזניו ומשם לנשמתו, שספגה אהבת התורה ללא מיצרים.

מרן הסטייפלר

וידוע שסיפר מרן הסטייפלר בעצמו לימים: "כש'חיים' שלי היה תינוק בפינסק, אמרתי לאמא שהיא יכולה ללכת לישון, ואני אשמור עליו, כי ממילא אני נשאר ללמוד עד השעות המאוחרות בלילה. מה עשיתי? לקחתי חגורה וקשרתי לעגלת התינוק, ותוך כדי תלמודי דחפתי את העגלה, עד שהיו נופלים על חיימקה הזעיר חבלי

שינה"¹¹ - וכך התינוק נרדם לקול התורה הערב והמתוק.

הרי לנו עדות נאמנה שמימיו הראשונים של רבינו קלטו אצניו יומם ולילה את קול לימוד התורה הערב של אביו הגדול, וכעין דברי הירושלמי (יבמות סוף פ"א)

9 כך אמר רבינו להג"ר אליהו מן שליט"א ('כל משאלותיך' עמוד ק). ואולם החברותא של רבינו הג"ר דב וינטרוב זצ"ל, אמר: "שרבינו הלך לחדר בקרליץ". ('העדה').

10 מהג"ר גרונם ליזבניק זצ"ל, ראה להלן פרק יט.

11 מהג"ר חיים קלופט שליט"א ששמע ממנו.

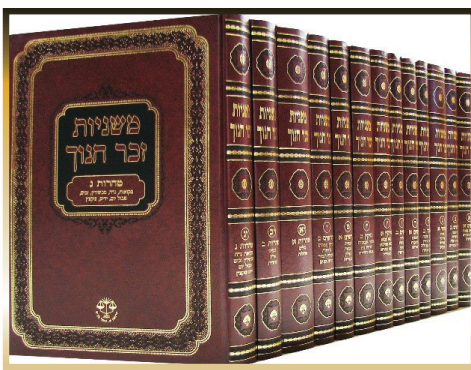
המספרת על אמו של רבי יהושע: "שהיתה מוליכה את עריסתו לבית המדרש 'כדי שידבקו אזניו בדברי תורה'."

"בקי במדרש"

למון הסטייפלר היתה דרך מיוחדת כיצד לחנך את בנו בכורו חיים, והיא להחדיר בו אהבת תורה. עוד לפני שלמד קרוא וכתוב, וזאת ע"י שלימדו להכיר את "צורת הספרים שבארון" - את הש"ס את המדרש ועוד ספרים. פעם הגיע המשגיח של ישיבת פינסק לביקור בבית הסטייפלר, ופגש ברבינו שהיה ילד רך בשנים, ושאלו בדרך צחות: "היכן נמצא כאן מדרש רבה?" ולפליאתו הרבה רץ הילד חיימ'קע, והביא את מבוקשו 'מדרש רבה'.

המשגיח פנה לאביו הסטייפלר ושאלו בתמיהה: "האיך ייתכן שילד קטן יודע מהו ספר 'מדרש רבה', והוא אך בן שנתיים?" מה שהתברר, שהסטייפלר היה מלמד את בנו הקטן 'משחק הספרים', בכדי שיהיה מורגל בספרים. הוא לימדו היכן נמצאים ספרי הש"ס, המדרשים, הרמב"ם, והשולחן ערוך... והיה מרן מקריא בפניו שם ספר פלוני, והילד חיים היה מנסה בכוחות עצמו למצוא את הספר, עד שעם הזמן היה רבינו מזהה כל ספר וספר לפי מראהו החצוני. וזה כאמור עוד קודם שידע לקרוא!¹²

חנוך לנער - שירת שמות המסכתות

נציין עוד נקודה על דרכו הנאדרת בקודש, שבה חנך מרן הסטייפלר את בנו חיים, והיא 'שירת שמות המסכתות' להחדיר בנפשו 'אהבת תורה'. וכפי שסיפר אחיינו של רבינו הג"ר חיים קלופט שליט"א¹³, ששמע

12 מפי הג"ר שמריהו קרליץ זצ"ל, מובא ב'תולדות יעקב' (פט"ז).

13 חתנו של הגאון רבי שאול ברום זצ"ל [חתנו של מרן הסטייפלר זצ"ל], וזכה להיות קרוב לזקנו מרן

פעם מחותנו זקינו מרן הסטייפלר זצ"ל, שבעת שבנו רבינו, היה עדיין תינוק קטן ובכה בשעות הלילה, וכדרכו של עולם משמיעים ההורים בעת כזו שירי ערש לתינוק כדי להרדימו. ואמר הסטייפלר: "ואני, מה שרתי לו? את שמות כל המסכתות של ששה סדרי משנה. ולאחר מכן כשהתחיל לדבר, מה היו המילים הראשונות שלו? שמות המסכתות של ששה סדרי משנה, ברכות, פאה, דמאי, כלאים וכו', אלו היו המילים הראשונות שלו!"¹⁴

הג"ר אליהו מן שליט"א (משמאל) נושא דברים בכנס הרבנים בבית רבינו עביר ארגון 'משנה מאירה' ללימוד משניות יומי

ולא רק את שמות המסכתות היה הסטייפלר שר באוזני בנו היניק חיימ'קע, אלא גם את שמות הפרשיות ושמות כ"ד ספרי הקודש. לימים שח רבינו באזני מקורבו הג"ר אליהו מן שליט"א, שיש לו מכך טובה גדולה עד עצם היום הזה,

הסטייפלר במשך חמש עשרה שנים - והעיד "שמעולם לא ביקשו מרן הסטייפלר אפילו לא להביא לו כוס מים, למעט פעם אחת שהיה חלוש והוא עמד ליד ארון הספרים וביקשו מרן להוציא לו גמרא. (אשכבתיה דרבי").

14 והוסיף הגר"ח קלופט שליט"א: "זה לא פלא שרבינו גדל למה שגדל, כיון שבעת שהתחיל כבר לדבר, לא אמר אבא, ולא אמא, אלא: ברכות פאה דמאי כלאים". [חינוך נפלא לחיי תורה].